
Datum: 17 mei 2023
Afdeling: Duurzaamheid
Afzender: Ilja Zonneveld
Aan: Gemeenteraad Schiermonnikoog
Onderwerp: Vragen en antwoorden Aardgasvrij Eiland

Naar aanleiding van de beeldvormende en oordeelsvormende vergadering d.d. 28 maart en 18 april 2023 over het projectplan 'Aardgasvrij Eiland – fase 1'

Samenwerking

Hoe is de samenwerking met WoonFriesland?

De woningcorporatie heeft de aanvraag voor de rijksbijdrage in 2021 ondersteund en sindsdien steeds aan tafel gezeten. Dat blijft ook zo. Zij faciliteren de overstap van gas op inductie bij huurders en brengen de isolatie van huurwoningen waar nodig op het gewenste niveau voor lage temperatuur verwarming. Voor de realisatie van het warmtenet heeft de corporatie als voorwaarde dat de prijs van warmte goed moet zijn voor de huurders. Minimaal 70% van de huurders moet hier ook mee instemmen. WoonFriesland pakt geen actieve rol in de ontwikkeling van het warmtenet. Dit hoort niet bij de kerntaak van woningcorporaties.

Stel dat WoonFriesland in 2024 aangeeft niet mee te doen, wat dan?

Voor het slagen van het project zijn we afhankelijk van deelname van WoonFriesland. Daarom ontwikkelen we het warmtealternatief in samenspraak met hen. In basis is een warmtenet een aantrekkelijke optie voor een woningcorporatie, omdat hierdoor minder investeringen in de woningen nodig zijn. WoonFriesland heeft 70% instemming van huurders nodig om de verwarming te mogen veranderen. Dus het uiteindelijke aanbod moet goed zijn.

Hoe is de samenwerking met energiecoöperatie De Sintrale?

Vanuit de gemeente en het project zijn we met het bestuur van De Sintrale in gesprek over hun rol in de ontwikkeling van het project. Zij zouden het warmtenet bijvoorbeeld kunnen exploiteren. Dit is ook een ontwikkeling voor De Sintrale. Het zou mooi zijn als we de energiecoöperatie daarmee kunnen helpen om te groeien. Hun capaciteit is nu nog beperkt.

Heeft u kennisgenomen van de brief van De Sintrale over het projectplan aan de gemeenteraad?

Ja. Dit gaan we met De Sintrale bespreken. Maar ook in de correcte volgorde om eerst de gemeenteraad de gelegenheid te geven om op het projectplan te reageren.

Is er input van de Sintrale geweest bij het opstellen van het projectplan?

Nee. In eerdere gesprekken hebben we het bestuur van De Sintrale de mogelijkheid gegeven om in deze fase input te leveren, wat we in de volgende fasen ook blijven doen. Het projectplan is een tussenstap naar verdere uitwerking.

Daar waar energiecoöperaties zijn hebben zij een belangrijke rol en soms zelfs de leiding. Kan dat op Schiermonnikoog ook?

Ja, als De Sintrale voor die rol kiest en kan kiezen. Dat is een ontwikkeling. Energiecoöperaties zijn er verschillende vormen. Van klein naar groot en van smal naar breed. Klein met nog een beperkte capaciteit. Maar ook groot als professioneel georganiseerd burgerbedrijf. Smal door te focussen op bijvoorbeeld groene opwek via zonnedaken en breed door in de hele lokale/regionale energietransitie actief te zijn. Er zijn ook enkele grote coöperaties die landelijk actief zijn. Het is aan De Sintrale hoe zij zich willen en kunnen ontwikkelen vanuit klein en smal.

Communicatie & Participatie

Om hoeveel huishoudens gaat het? Hoeveel zijn er actief betrokken? En hoe zit het met de bezetting van de werkgroepen?

Er zijn circa 550 adressen met een woonfunctie op het eiland, waarvan 180 adressen in de buurt Nieuw-Dokkum. In deze buurt is ongeveer 50% een huurwoning.

We hebben een aantal oproepen voor deelname in de werkgroepen gedaan. Hierin zijn of worden nu – naast medewerkers van de gemeente, netbeheerders Aliander en Stedin, WoonFriesland en het project – nu ongeveer 10 eilanders actief. Daarbij opgemerkt dat deelname vrijwillig is, maar niet vrijblijvend. De werkgroepen worden verder opgestart zodra er een besluit ligt van uw gemeenteraad. Waar nodig blijven we bijstellen. Er zijn nu twee bewonersbijeenkomsten geweest en een derde is gepland voor de maand juni. De opkomst van de bijeenkomst in februari was erg goed (circa 60 huishoudens). Stap voor stap gaan we hierop verder bouwen.

In hoeverre is nagedacht over een goede afspiegeling van bewoners in de eilandersadviesraad?

Het voorstel is dit via loting te doen, zodat er een goede afspiegeling komt. Dit systeem voor loting wordt ook gebruikt voor de zogenoemde burgerberaden, met als doel om democratie dichterbij de burger te brengen.

Goede en regelmatige communicatie is belangrijk. Hoe worden alle bewoners betrokken?

Dat doen we via een 4-traps benadering op het niveau van eiland, buurt, straat en huis/eilander. En met vele middelen binnen deze niveaus. Zo bouwen we aan de betrokkenheid en draagvlak om uiteindelijk aardgasvrij te worden.

Worden er lessen meegenomen uit onderzoek van de Hanzehogeschool (Carina Wiekens) en andere proeftuinen (PAW-kennisbank)?

Ja, inclusief onderzoek van de TU Delft (Dr. Gerdien de Vries). Schiermonnikoog is een derde ronde proeftuin. In de aanpak voor 'aardgasvrij eiland' zijn diverse lessen meegenomen. Hieruit is bijvoorbeeld de eilanders adviesraad en de 4-traps benadering in communicatie ontstaan. Ook het voorleggen van een voorkeursoptie voor het warmte-alternatief is daaruit ontstaan. Omdat bewoners aan de ene kant duidelijkheid nodig hebben, maar ook een stem in de ontwikkeling willen hebben. Maar dit blijft maatwerk, blijkt ook uit de PAW-praktijk.

Er zijn bewoners die aangeven dat er te weinig wordt geluisterd en te veel gezonden. Hoe wordt hier mee omgegaan?

Het is een proces dat we samendoen en wat moet groeien, ook met de bewoners. Dat nemen we zeer serieus. Niemand wordt iets opgelegd. Dat doen we op verschillende manieren en bewoners hebben het laatste woord.

Advies & Informatie

Wat is de stand van zaken van de energieadviseurs? Zijn energieadviseurs hetzelfde als huisadviseurs?

Ja, dat is hetzelfde. Er zijn 16 aanmeldingen op Schiermonnikoog geweest. De sollicitatiegesprekken hebben plaatsgevonden en er zijn twee lokale adviseurs geselecteerd. Zij krijgen momenteel een opleiding tot energieadviseur. We werken hiervoor samen met de gemeente Noardeast-Fryslân.

Worden de energieadviseurs ook opgeleid voor de psychologische kant van de warmtetransitie?

Ja, in zoverre dat zij bewoners laagdrempelig, betrouwbaar en onafhankelijk kunnen meenemen in de maatregelen, financiële mogelijkheden en andere aspecten in relatie tot de verduurzaming. Daarnaast wordt een heel pakket aan communicatie- en participatiemiddelen ingezet, want het gaat ook om een gedragsverandering.

Is het wat-is-wijs-advies niet dubbelop ten opzichte van alle informatie en andere adviezen die er al zijn?

Nee. Uit de praktijk in andere (PAW) projecten blijkt dat bewoners door de bomen het bos niet zien en behoefte hebben aan echt onafhankelijke informatie. Het advies moet daarom zo praktisch mogelijk zijn. Ook daarna blijven we eilanders helpen, want uit dezelfde praktijk blijkt dat huiseigenaren vaak verzanden in het vertalen van (te) theoretisch advies naar uitvoering. Het kanaliseren van informatie naar praktisch advies en vervolgens naar uitvoering is daarom belangrijk.

Moet niet eerst de isolatie van woningen op orde worden gebracht, zodat deze 'gasarm' zijn?

Ja, daarom is dit het tweede spoor in de aanpak van aardgasvrij eiland. Het derde spoor is het warmte-alternatief voor Nieuw-Dokkum. Isolatie is een belangrijke stap, waar we iedere eilander mee willen helpen. Zodat woningen klaar zijn voor welk warmte-alternatief dan ook.

Beschikbaarheid geld mag volgens het projectplan geen beperkende rol spelen. Wordt er rekening gehouden met de kleine portemonnee? En zo ja, hoe dan?

Ja, daar zijn we continu mee bezig. Onder andere door verschillende regelingen te combineren, zoals de 'witgoedregeling' die voortkomt uit de SPUK energiearmoede en het 'Nationaal Isolatieprogramma'. Geld geeft theoretisch geen beperking, omdat naast diverse subsidies er inmiddels energiebespaarleningen voor iedereen zijn (o.a. Warmtefonds, Verzilverlening, Stimuleringslening).

De praktijk is wel weerbarstiger, omdat uit onderzoek blijkt dat veel huiseigenaren liever niet lenen voor verduurzaming, ook als de totale woonlasten direct lager worden. Dit heeft onze aandacht.

Overstap naar inductie

Komt er een nulmeting voor inductie?

De energie/huisadviseurs zullen dit meenemen tijdens hun opname van een woning.

Is het een voorwaarde om zonnepanelen aan te schaffen in combinatie met de overstap op inductie?

Nee. Dit is niet met elkaar verbonden. Maar het is wel een mooie combinatie, omdat het verbruik van elektra zal toenemen bij het overstappen naar inductie.

Wat zegt Liander met betrekking tot het aansluiten van inductie?

Er zijn spanningsproblemen in een deel van het netwerk in de buurt Nieuw-Dokkum. Liander heeft bevestigd dit in 2024 op te lossen. In relatie tot de projectdoelstelling voor de overstap op inductie (330 woningen in 2025) levert dit geen (nieuwe) problemen op. Overigens heeft een netbeheerder de wettelijke taak om de fysieke netinfrastructuur te beheren en daarmee goed functionerend te houden. Zij anticiperen hier continue op.

Wat kost overstappen op inductie?

Uit de praktijk in Hoogezand blijkt dat 9 van de 10 bewoners voor € 1.000 konden overstappen (kooktoestel inclusief installatie en aanpassing meterkast). Niet altijd is een aanpassing in de meterkast nodig. Huurders van WoonFriesland worden door WoonFriesland gefaciliteerd in het aanpassen van de meterkast. De kosten zonder aanpassingen in de meterkast liggen rond de 500-600 euro. Daarbij moet wel gezegd worden dat de prijzen zijn gestegen in de afgelopen jaren.

500 euro subsidie voor de overstap op inductie lijkt een doekje voor het bloeden. Is een extra subsidie voor opstappen op inductie mogelijk?

Nee, er is geen extra geld beschikbaar. Dit zou ten koste gaan van het aantal huishoudens dat mee kan doen of het zou ten koste van de isolatiesubsidie (eilandtoeslag) gaan. We gaan de regeling testen en we gaan onderzoeken hoe we de regeling kunnen koppelen aan andere financieringen, met name voor minima die te maken hebben met energie-armoede.

In een vergelijkbaar project in Hoogezand (Gasvrij Gorecht) heeft 43% van de bewoners zich aangemeld voor de overstap op inductie, terwijl de subsidie daar € 1.000 is. Ook is de uitvoering lastig. Hoe stelt u zich dit voor Schiermonnikoog voor?

Binnen Gasvrij Gorecht was meer subsidie beschikbaar door een bijdrage uit het Nationaal Programma Groningen. De deelname is hier gemiddeld 80%, waarvan 43% onder de huiseigenaren. De deelname onder huurders van drie woningcorporaties is respectievelijk 82%, 98% en 100%. Uit een steekproef bij de huiseigenaren blijkt dat 25% al elektrisch kookt. Uitvoering is door beperkte leveringen (in coronatijd) en een te kort aan installateurs lastig.

Daarom willen we op Schiermonnikoog via collectieve inkoop van materiaal en arbeid eilanders hulp bieden met de uitvoering. Overigens zijn – ook in de wijk Nieuw-Dokkum – al een aantal huishoudens overgestapt op inductie.

Warmte-alternatief Nieuw-Dokkum

Waarom is een warmtenet de voorkeursoptie in relatie tot andere warmteopties?

Op hoofdniveau zijn er slechts 3 alternatieven voor aardgas: verwarmen met duurzame gassen, elektrisch verwarmen en verwarmen via een warmtenet. Binnen de projectscope zijn voor Nieuw-Dokkum duurzame gassen in de vorm van groengas of waterstof geen haalbare opties. Dat zou voor andere buurten misschien wel het geval kunnen zijn. De meest haalbare optie voor elektrisch verwarmen is een zogenoemde lucht-waterwarmtepomp. In vergelijking met een warmtenet is de financiële haalbaarheid nagenoeg gelijk, met het nadeel dat huiseigenaren en WoonFriesland zelf moeten investeren in de warmtetechniek. Bij een warmtenet valt een groot deel van de investeringen binnen de exploitatie. Een warmtenet heeft daarnaast een aantal feitelijke voordelen op het gebied van ruimte/architectuur, geluid (geen 180 lucht-warmtepompen in de buurt) en flexibiliteit. Een warmtenet kan in de toekomst ook op een andere warmtebron aangesloten worden, zonder daarvoor opnieuw aanpassingen in de woningen te doen.

Hoe is de keuze voor het warmtenet onderbouwd?

Bij de PAW-aanvraag is onderzocht of een warmtenet een haalbare en maakbare warmteoptie kon zijn. Dat bleek het geval en zo is de aanvraag gedaan. Ten behoeve van de huidige ontwikkeling en vervolgstappen hebben we de verschillende warmteopties nog eens op een rijtje gezet voor Nieuw-Dokkum. Dit rapport is beschikbaar en is aan uw gemeenteraad verstrekt.

Wordt de techniek niet verheven tot een doel?

Nee. Het doel is een aardgasvrije wijk Nieuw-Dokkum. Een warmtenet is waarschijnlijk het meest haalbare en maakbare middel om dat doel te bereiken. Dit moet ook blijken in de volgende stappen voor verdere ontwikkeling en de uiteindelijke acceptatie van het aanbod door bewoners.

Worden het nieuwe Leer-Onderwijscentrum en het zorg-medisch centrum ook meegenomen in de ontwikkeling van een warmtenet?

Ja. In de buurt Nieuw-Dokkum gaat het om alle gebouwen, dus ook de niet-woningen.

Er lijkt een keuze te zijn gemaakt voor het warmtenet. Staan de bewoners achter de komst van het warmtenet?

De keuze is nog niet gemaakt. Het is een voorkeursoptie, wat verder ontwikkeld en ontworpen moet worden. Er is nu nog te weinig informatie om 'ja' te zeggen. Het projectplan is niet een kant een klaar plan "zo gaan we het doen", het is een dynamisch en participatief proces.

Hebben de bewoners wel invloed op de keuze voor een warmteoptie?

Ja. Een warmtenet is zeker geen uitgemaakte zaak. Het is een vertrekpunt dat we samen met alle betrokkenen verkennen, ontwikkelen en ontwerpen. Iedere verandering geeft weerstand. Daarom doen we dit stap voor stap en met elkaar. Uiteindelijk (we verwachten eind 2024) moet minimaal 70% van de bewoners instemmen met de aanleg van een warmtenet. Zij hebben dus ook het laatste woord.

Hoeveel inwoners moeten ja zeggen tegen welk systeem dan ook?

70% voor huurders bij het veranderen van het gehuurde, dus ook bij het veranderen van de verwarming. Dat percentage houden we vooralsnog ook aan voor de particuliere huiseigenaren bij deelname aan het warmtenet.

Gaat het vergelijk met het Deense eiland Samsø wel op?

Ja, als het gaat om het realiseren van een warmtenet. Zij hebben dat al decennia geleden gedaan, waardoor zij nu flexibel zijn om de warmtebron te verduurzamen. Daarnaast is het heel inspirerend.

Overige vragen

Stel je wilt als bewoner nog dit jaar beginnen, is er dan al een subsidiemogelijkheid?

Ja. We beginnen met een korte pilot voor 25 adressen om de regeling te testen en waar nodig bij te stellen. Het is de bedoeling dat in het najaar iedereen van de regeling voor inductie en isolatie gebruik kan maken.

Zijn er wel genoeg vakmensen om dit alles te realiseren?

Er is inderdaad een tekort aan vakmensen in de bouw- en installatiebranche. We moeten daarom creatief zijn, bijvoorbeeld door een collectieve inkoop te organiseren en huiseigenaren te helpen bij het doe-het-zelfen. Hiervoor halen we ook lessen uit het programma 'Mensen maken de transitie'.

Hoe wordt omgegaan met eilanders die hun huis al hebben verduurzaamd of nu bezig zijn?

Voor een aantal woningen zal gelden dat deze al zover verduurzaamd zijn, dat verdere isolatie of overstappen naar inductie koken voor hen niet meer nodig is. Zij kunnen helaas niet met terugwerkende kracht gebruik maken van de regelingen. Voor een groter deel van de woningen zal echter gelden dat er nog steeds mogelijkheden zijn om verder te verduurzamen en van één van de regelingen gebruik te maken.

Wat is de stand van zaken met betrekking tot de energie systeemanalyse?

Deze loopt en zal binnenkort opgeleverd worden. Er is tijdens het proces een bijeenkomst geweest met stakeholders en interne medewerkers. De systeemanalyse komt terug bij de raad.

Wilt u het projectplan met alle sleutelfiguren herschrijven?

Het projectplan geeft een aantal vertrekpunten, maar is niet een vast plan als het om de technische inhoud gaat. Het doel is aardgasvrij worden en daarin participeren we continu met de projectpartners en eilanders. Het is een dynamisch document, dat naarmate het project vordert steeds een beetje aangepast zal (moeten) worden.